

פרק תשיעי – הגזול עצים

קמ"ד. האם הפעולות דלהלן מהוים 'שינוי' הקונה בגזילה?

- א. בניית כלי מעצים משופין.
 - ב. ליבון הצמר. פרט הדין בניפוץ, סריקה, הלבנה, הגפרה (בגפרית).
 - ג. צביעת צמר. (צג:)
- א. הרי זה שינוי החוזר לברייתו, ולאביי מועיל מדרבנן, ולרב אשי אינו קונה. (ולרבה מועיל מדאורייתא – תוס').
- ב. ליבון צמר – נחלקו חכמים ורבי שמעון אם נחשב שינוי. ולדברי רבא אפילו ר"ש מודה בניפוץ ביד שאינו שינוי. וכן אמר רבי חייא בר אבין שבהלבנה רגילה (ללא גפרית) אינו שינוי. ובגפרית – הרי זה שינוי (אף לחכמים. ומחלוקת ר"ש וחכמים בסירוק לבד. תוס').
- ג. לחכמים – קונה (אפילו בשניתן להעבירו). לרבי שמעון – לאביי, נחלקו תנאים בשיטתו, ולרבא צבע שאפשר להעבירו – אינו קונה, וש"א להעבירו – מועיל.

קמ"ה. א. שינוי החוזר לברייתו – האם קונה בגזול?

- ב. שינוי הקונה – האם הוא מדאורייתא או מדרבנן?
 - ג. האם יש הסוברים ששינוי בגזול אינו מועיל כלל, לא מדאורייתא ולא מדרבנן? (צג:–צד)
- א. לדעת ר' יוחנן ואביי – קונה מדרבנן. לרב אשי – אינו קונה כלל (ולרבה לעיל סה:). – קונה מדאורייתא. תוס'). וכן ישנם כמה תנאים הסוברים שאינו מועיל כלל – ר' שמעון, ר' שמעון בן אלעזר.
- ב. לדעות הסוברות ששינוי קונה – קונה מדאורייתא. (מלבד בשינוי החוזר, שאמר ר' יוחנן שאינו אלא מדרבנן).
- ג. לאביי – סוברים כן כמה תנאים. ורבא דחה זאת.

קמ"ו. האם יתומים חייבים להחזיר גזילות או כספים שאביהם לקח שלא כדין? (צד:)

לפי המבואר בסוגיא אינם חייבים אלא אם התפץ הגזול עומד בעינו, ואביהם עשה תשובה ולא הספיק להשיבו, שאז חייבים בכבודו, ומשום כבודו – מחזירים. אבל לולא כן – פטורים (שקנהו בשינוי רשות, דקסבר רשות יורש כרשות לוקח).

קמ"ז. א. גזל פרה והמליטה אצלו – מה דין תשלומי, ומדוע?

- ב. מה הדין במקרה הנ"ל, אלא שלא ידע שהפרה גזולה? (צה)
- א. לר' מאיר – חייב להשיב הפרה עם הולד לבעלים, שאף ששינוי קונה – קנס רבי מאיר שלא יהא חוטא נשכר.
- לר' יהודה – משיב את הפרה, ומשלם את הפחת אם היא נפחתה שבין שעת הגזילה לשעת העמדה בדין. והולד – שלו.
- לר' שמעון – משלם כפי שוויה בעת הגזילה. (ולרב השבח לנגזל, ונותן לגזולן למחצה לשליש ולרביע. תוס')
- ב. לר"י ולר"ש – לא מבואר חילוק בין שוגג למזיד, אולם לר"מ לא קנסו בשוגג שיחזיר הולד.

קמ"ח. גזל פרה ונתעברה אצלו והשביחה – מה דין התשלומין? (צה:)

- לר' מאיר – משיבה כמות שהיא מושבחת. וכן סובר ר' יהודה אליבא דרב זביד.
- לר' שמעון אליבא דרב זביד – קנאה בשינוי ומשלם דמיה כשעת הגזילה, וכן שי' ר' יהודה אליבא דרב פפא.

לר' שמעון אליבא דרב פפא – נוטל הגולן כמנהג הארסי, למחצה לשליש ולרביע.
(בב"מ מג: תלו מחלוקת בית שמאי ובית הלל במח' ר' יהודה ור' מאיר).

קמט. האם בעלי חובות של המוכר גובין מן הלוקח את השבח שהשביחה הקרקע? (צה:–צו).

אם סכום החוב כשיעור הקרקע עם שבחה – גובין, ואפילו שבה המגיע לכתפים. ואם לאו – אינם גובין את השבח (המגיע לכתפים עכ"פ). אלא שלמ"ד שאין הלוקח יכול לסלק הבע"ח בדמים, נוטל את הקרקע המושבחה ומחזיר ללוקח דמים כשיעור השבח. וכן למ"ד שיכול לסלקו בדמים, אם עשאה אפתיקי, שלא יהא לו פרעון אלא מקרקע זו – גובה אותה כמות שהיא ומחזיר ללוקח דמים כשיעור השבח.

קנ. א. לאותן שיטות שהגולן זוכה (או זוכה חלקית) בשבח שהשביח – מה הדין כשמכרה לאחר עם השבח, או שמכר והלוקח השביח?

ב. ומה הדין כנ"ל, בלוקח נכרי?

ג. כנ"ל, בגוי שגזל ומכר לישראל.

ד. בישראל שגזל ומכר לגוי והשביח ומכר לישראל.

א. זוכה הלוקח בשבח, כדין הגולן. (ומדובר כאן רק על מטלטלין. תוס').

ב-ג. לא תקנו שיזכה בשבח.

ד. תיקן.

קנא. א. מי שנטל חפץ מחברו ועשה בו מלאכה והרויח – האם וכמה הוא חייב לשלם לבעל החפץ?

ב. מה הדין כנ"ל בקרקע ובעבדים? (צו:–צז).

א. אם נטלו בתורת גזילה – אינו משלם אלא דמי הפחת אם ישנו. ואמנם, היה מעשה כזה בגולן ידוע שנטל צמד בקר וחרש בו – וקנסו רב נחמן שייחלק עם הבעלים בשבח.

ואם נטלו בתורת שכירות – חייב לשלם שכרו. ואם הפחת מרובה על השכר – משלם הפחת. (ואם אינו מיועד לשכר, ואין שום חסרון לבעלים בשימוש של זה – באנו לשאלת 'זה נהנה וזה לא חסר'. ודוקא כשלא ירד בתורת גזלנות).

ב. כיון שקרקע אינה נגזלת, וכן עבדים לדעת הסוברים עבדי כמקרקעי – חייב לשלם לו שכרו. אך דוקא כשהבעלים חסרים בכך, כגון שבלקוחתו של זה לא יכלו הבעלים להשתמש, או שעומד להשכרה, אבל ללא החסרון – פטור, כי אדרבה, ישנה הנאה לבעלים מכך, שהבית מיושב, והעבד אינו הולך בטל.

קנב. המלוה חבירו על המטבע ונפסלה המטבע באותו מקום – האם יכול לשלם לו במטבע הפסולה? (צז:)

הלווהו סחורה או כל דבר אחר (לאפוקי מעות, ששיטת רש"י כאן, שלכו"ע מחזיר לו אותן מעות שהלווהו. ודוקא בסתם – תוס'. וע' במדכ"י ועוד) על המטבע – רב אמר: נותן לו מטבע היוצא בשעת הפרעון. ושמואל אמר: יכול לתת לו את המטבע שנפסלה, אם היא יוצאת במקום אחר, אלא שהתנו שלא אמר שמואל אלא בשאין המלכויות מקפידות זו על זו (להיות מטבע של זו אצל זו), או אף אם מקפידות, אך יש לו דרך לאותו מקום שיוצא שם המטבע, וניתן להעבירו ע"י הדחק לשם, שלא בודקים את העוברים. (ולשיטת רב יהודה, מטבע שנפסל הריהו כנסדק וא"א לתת לו מטבע שנפסל, גם בהלווהו מעות. תוס').

קנג. פרט אם יש חיוב תשלומין במקרים דלהלן:

א. זרק מטבע של חבירו לים הגדול.

ב. שף מטבע של חבירו.

ג. צרם אוזן פרתו של חבירו.

ד. שרף שטר חוב של חבירו. (צח)